

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Mvndvs Et Mvndi Partes, Divinæ Bonitatis Ac Ivstitiæ
Præcones**

Stengel, Georg

Ingolstadt, 1645

Capvt XVI. Quàm bonam Deus suis, & in Ægypto, & in Palæstina, terram
assignârit seruis?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-52365](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-52365)

ô stulte? culex potest esse carnifex tuus.
Quid te effers, Pharisæe? musca potest te
occidere. Quid te jactas, Thraso? crabro-
nem aut vespam non potes pati circa au-
res tuas sonantem; quo modo fremitus
Inferni, & Auernales belluas, in Orco
sustinebis?

C A P V T X V I.

*Quàm bonam Deus suis, & in Ægypto,
& in Palestina, terram assignarit
seruis?*

S. I.

Cur, in bona terra, mala bonis misceantur?

Erræ spinas & tribulos, noxiâs-
que homini è Paradiso exulanti
bestias parientis, aut alentis in-
commoda, vel non esse tanta, quanta ru-
des fingunt, vel justis de causis euenire, di-
xi vsque, superque, quàm satis est. Restat,
vt de terra ipsa disseramus. Quam sanè,
sicut omnia Conditoris nostri opera, bo-
nam esse, nemo dubitat, nisi malus. Nam
præter ea, quæ supra commemorauimus,
multa alia beneficia illius expendunt, qui
Cyceonem ebiberunt, & ex cista Cereris
sumpserunt, vt dici solet; hoc est, qui illo-
tis

tis

tis manibus & pedibus ad hæc sacra non
 veniunt. Equidem cum terram non ubiq;
 sibi similem, sed alibi siccam & arenosam,
 alibi irriguam; & (sicut in corpore ani-
 malis alibi carnem, ossa alibi) esse alibi
 mollem, alibi lapidosam oporteat; hinc
non omnis fert omnia tellus. Est itaque vna
 fertilior, feliciorque, quam altera. Sed nõ
 perinde vtile est, homines ac agros discrimi-
 nare. Viuunt passim mali & scabris sa-
 xis cædendi, permixti bonis, & bona terra
 dignis; vt hi ab illis accipiant patientiæ ac
 virtutis occasionem. Non igitur debent
 terris separari; sed sapientissime, & iustus
 Iob in terra Hus, & odio dignus Esau in
 fertili solo Chanaan permittitur habitare.
 Quippe & mali in loco bono, mali; & bo-
 ni, in loco malo, boni esse possunt. Hæc est

Matth. 5. *bonitas Dei, qui solem suum oriri facit super*
45. *bonos & malos: & pluit super iustos & iniustos.*

Quia mala malis sunt in admonitionem,

Matth. 6. bonis in ansam merendi: bona autem bo-
2. 5. 16. nis in stimulum; malis in præmium; qui,

Luc. 16. 25. si quid boni gerunt, in hac vita, accipiunt
 mercedem, sicut Abraham de epulone affir-
 mauit. Quæ idcirco memori mente tenen-
 da sunt, ne quis offendatur, si videret aut
 steri.

sterilem iusti agrum, aut fertilem impij glebam.

§. II.

Charis de bona terra prospici.

Quanquam, vbi res fert, neque in hoc fuorum obliuiscatur caelestis Pater. Et quedam est Paradisi imago, si homines cum locorum amœnitate consentiant. Hac de causa, quisquis alteri optimè vult, in optimo quoq; eum vult esse loco. Amauerat Iosephum, & Iosephi causa patrem ac fratres eius: *Dixit itaq; rex ad Ioseph: Pa-*

Gen. 47.
5.

ter tuus, & fratres tui venerunt ad te. Terra Egypti in conspectu tuo est: in optimo loco fac eos habitare, & trade eis terram Gessen. Ioseph vero patri & fratribus suis dedit possessionem in Egypto, in optimo terra loco, Ramesses, ut praeceperat Pharao. Quod peculiari Dei erga Israëlitas cura factum sacra monstrat historia, cum fratribus suis dixerit Ioseph:

Pro salute vestra misit me Deus ante vos in Egyptum. Biennium enim est, quod cepit fames esse in terra: & adhuc quinq; anni restant, quibus nec arari poterit, nec meti. Præmisitq; me Deus, ut reseruemini super terram, & escas ad viuendum habere possitis. Non vestro consilio, sed Dei voluntate huc missus sum. Dum

ergo

ergo cogitaret scelerum summus vindex, fame plectere mortales reliquos, quodammodo sollicitus fuit de seruis suis; certe terram illis prospexit, in qua, ceteris alibi inedia pereuntibus, alerentur; & quidem terram optimam.

§. III.

Terra sancta bonitas & amplitudo.

Quod postea longè apparuit manifestè, quando in eadem terra, tyrànica seruitute afflicti gemuerunt. Ait enim se descen-

Exod. 3, 8. disse Deus, vt liberaret populum Hebrai, & educeret de terra illa, in terram bonam, & spatiosam, in terram, quæ fluit lacte & melle; ad loca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Iebusæi. Cuius beneficij magnitudinem ex sequentibus possumus æstimare argumentis. 1. Quia consceleratas illas gentes, ea terra indignas iudicauit; quas (etsi sine omni culpa potuisset inde eijcere, tanquam supremus Dominus) in flagitiorum pœnam ex illa regione sustulit. 2. Quia ex angusta habitatione, eduxit eos in terram Chanaan, quæ cum terra Gessen comparata fuit spatiosa. Quamuis enim eam S. Hieronymus a Dan usq; Bersabee, vix centum sexaginta miliarium in longum

S. Hiero-
nym.ep.

longum spatium tendi putet, latitudinis vero, qua ab Ioppe maritima vrbe, vsque ad Bethlehem extendebatur, non amplius quadraginta sex milliaria habitabilis fuerit (vltiora enim inculta fuere) tamen Hecataeus Abderita, cum Alexandro Magno nutritus, & cum Ptolomæo Lagi commoratus, ita scripsit: *Pene decies trecenta millia iugera terrarum optimarum, uberrimæ prouinciæ possidere noscuntur (Iudæi) Iudæa namq; est huius amplitudinis.* Est autem iugerum, spatium terræ, quantum vno die arari potest vno iugo bouum: & longitudo eius est ducentorum quadraginta pedum, latitudo centum viginti. In hoc spatio cum habitare potuerint septem gentes, multo, quam Hebræi erant, numerosiores, merito terra illa Hebræis promissa appellari potuit *spatiosa*, de cuius angustijs nunquam sunt questi. Quanquã & hanc ipsam regionem se vsque ad Euphratem propagaturum promiserat Deus, si illi ita crescerent, & in diuino cultu legumq; obseruantia perseuerarent. Quod & Dauidis ac Salomonis ætate factum. His enim regibus omnis Syria, aliæq; regiones vsq; ad Euphratem sub tributo seruiuerunt. Et, tempore

129. ad Dardan.

Apud Ioseph. li. i. contr. Apionem,

Gen. 15.

2. Reg. 8.
& 3. Reg. 4.

Perer. in
c. 3. Exod.
disp. 10.

pore Dauidis, inuēta sunt quindecies centena millia bellatorum. Multitudo autem bellatorum, in prouincia aliqua, censetur, tanquam quarta pars totius multitudinis hominum: præcipuè apud Hebræos, qui, nisi à viginti annis, & supra, non conscribebantur ad militiam, exceptis omnibus junioribus, & feminis, quarum plures sibi conjugio copulabant Hebræi, & ijs, qui ob senilem ætatem ad bellum idonei non erant. Quod si igitur tanta Iudæorū multitudo, in tam angusta regione, laute uere potuit, necesse est, terram fertilissimam extitisse. Quod magis confirmatur; quia ante Hebræos, longè ibi plures uixerunt, quando adhuc septem ibi gentes diuersæ habitauerunt. Gentes porro septem ibi prius habitasse, etsi varijs de causis alibi plures, alibi pauciores, in diuinis litteris nominentur, rectè ostendit Pererius.

Perer. in
c. 3. Exod.
disp. 10.

§. IV.

Fertilitas terræ S. diuinis litteris tradita.

Strabo.
lib. 16.

3. Beneficium huius terræ Israëlitis à Deo datæ demonstrat eximia eius fertilitas. Quam licet Strabo, tanquam loco, intra sexaginta stadia, circa Ierusalem, (quam Iosephus totius Iudææ optimam

fuisse affirmat) petroso, arido, & sterili neget; Scriptura tamen, & luculenti alij auctores prædicant. Quid enim aliud ille loquendi modus significat, quo terra illa lacte & melle fluens nominatur; quam vberissima pascua, quibus ingens lactiferorū animalium copia aleretur? & abundantia florum, odoriferarum herbarum, & arborum, quæ idoneæ sunt ad mellificandum? Cuius indicium est, quod non in saltibus duntaxat, & cauis arboribus, sed passim etiam in foraminibus petrarum apes cubilia sua mellariâq; collocarint; & velut ad aluearia, examina earum, longa vua, ad rupium cavernas confederint. Hoc est, quod dicitur: *Vt sugeret mel de petra* De Deuter.

32.
 filuis autem, quæ apiarijs abundabant, historia Ionathæ, testis est. *Ingressus est populus saltum, & apparuit fluens mel, nullisque applicuit manum ad os suum: timebat enim populus iuramentum. Porro Ionathas non audierat, cum adjuraret pater eius populum: extenditq; summitatē virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis: & conuertit manus suam ad os suum, & illuminati sunt oculi eius.* Terræ huius vbertatis testimonium attulerant etiam exploratores

F f   verbis,

verbis, & rebus. verbis, cùm Moyſi dice-
rent: *Venimus in terram, ad quam miſiſti*
nos, quæ reuera fluit lacte & melle, ut ex his
fructibus cognosci poteſt. Ita enim re quoque
ipſa & oculis teſtati ſunt, quanta eſſet bo-
nitatis terræ, quando abſciſſum palmitem,
cum vua ſua, vix duo viri, in veſte appor-
tauerunt. Sed nullo alio diſertiùs loco
Scriptura terram ſanctam depingit, quàm
vbi ait: Dominus Deus tuus introducet te
in terram bonam, terram riuorum, & aqua-
rum, & fontium, in cuius campis & montibus
erumpunt fluuiorum abyſſi: terram frumenti,
hordei, ac vinearum: in qua ficus, & mala
granata, & oliueta naſcuntur, terram oleæ &
mellis. Vbi, abſque vlla penuria, comedes pa-
nem tuum, & rerum omnium abundantia
perfrueris: cuius lapides ferrum ſunt, & de
montibus eius aris metalla fodiuntur: ut, cùm
comederis, & ſatiatus fueris, benedicas Domi-
no Deo tuo, pro terra optima, quam dedit tibi.

§. V.

Fertilitas terre ſanctæ à Iosepho deſcripta.
Hæc ex oraculis ſacris. Meminerunt &
alij ſcriptores, atq; in primis Iosephus, in
Iudæa natus, & educatus, Iudæus ipſe, &
cum dignitate ac imperio in ea regione
verſa.

versatus, qui sui temporis (fuit autem Christo coævus) fertilitatem, hunc in modum, describit. *Indæa natura talis est, ut videre liceat campos magnos, & frugum, & fructuum feracissimos: qui collati ad aliam terram, admodum uberes videri possent: Quod si ad Ierichuntinum, vel Hierosolymitanum agrum conferantur, iam non magni pretij videbuntur. Cùm hi tamen agri parui sint, & bona ex parte montani. Sed quantum ad fertilitatem attinet, nullis alijs secundi. De agri verò Ierichuntini ubertate, hæc alio loco tradit: Optimos habet Paradisos; palmarumq; irriguarum genera tam sapore, quam nominibus varia: quarum pinguisima, calcibus presse, plurimum mellis emittunt, non multo deterius alio melle. Quanquam & mellis atrix est illa regio, & opobalsami ferax, qui omnium carissimus est fructus ibi nascentium: itemq; cyprum, & myrobalanum gignit. Ergo qui diuinum esse illum tractum dixerit, nequaquam errauerit. Quippe ibi & larga, & optima generantur, que sunt carissima. Sed nec in alijs ei fructibus aliqua facile, toto orbe, regio certauerit: adeò multiplicatum, quod satum est, reddit.*

Ioseph.
lib. 5. An-
tiquit.

Idem l. 9.
de bell.
Iud.

SS(O)SS

Ff 2

§. VI.

§. VI.

*Fertilitas terra sancta, ab Aristea
prædicata.*

Iosepho consentit antiquior author
Hecatæus, Alexandri Magni æqualis; qui
testatur, optimæ terræ decies trecenta mil-
lia iugera Iudæos possedisse. Sed copiosius
hanc glebæ felicitatē describit Aristæus, is
ipse, qui historiam de translatione Scriptu-
ræ, per septuaginta duos interpretes con-
scripsit; & illos ex Iudæa in Ægyptum
ad regem Philadelphum perduxit, ut pro-
inde meritò, & huius calami autoritas sit
magna. Sic scribit. *Regio eorum consistit
arboribus oliuarum, & ferax omnis generis
frumenti, & leguminum. Ad hæc vineis, &
mellificio abundat. Palma verò, & alia frugi-
fera arbores sunt innumerabiles, apud ipsos
Item jumenta & pecora omnis generis multa
& pascua uberrima. Præterea immensa co-
pia aromatum, & lapidum pretiosorum, &
auri importatur eò, per Arabes. Nam regio
cultum, & negotiationem est idonea, & citius
abundat arcibus, nõ deest ei quidquam eorum
qua mari aduehi solent, cum habeat portus op-
portunos. qui abundè suppeditent res, & Aspa-
lona, & Ioppa, & Gaza, similiter etiam Ptole-*

maidis. In horum locorum quasi medio sita est ipsa ciuitas, per se ipsa abunde habens omnia; cum sit irrigua undiq; aquis, Et ad magnam securitatem munita. Nam Iordanis fluius ille perennis circumfluit ipsam, in se ab antiquo continentem non minus aruorum, quam sex millia myriadum. Deinde ex vicinia sexaginta myriades hominum in ipsam peruenerunt, qui singuli possessionem centum iugerum agri sunt consecuti. Fluius autem, perinde, ut Nilus, circa tempus exundans, multum terra irrigat. Sic agros laudat Aristæas, qui Iordane preteruntur, & olim à Deo illis dati sunt, pro quibus religio, cultus diuinus, & virtus, æquitas, innocentia steterunt.

§. VII.

Fertilitas terra sancta à Brochardo narrata.

Sed addo his testem Brochardum, quem etiam Pererius tanto magis æstimat, quia non solum, ante trecentos annos, postquã Iudæa sub imperium Saracenorũ subjecta est, vixit; sed etiam totum decennium consumpsit in ea regione diligentissimè perlustrada. Is ergo Brochardus oculatus testis, terræ sanctæ nobilitatem his coloribus depinxit. Non est credendum quibusdam con-

Benedict.
Perer in
c.3. Exod.
disp. 11.

Brochard
in lib. de

Ff 3 consi-

terra sãct.
part. 2.
cap. 1.

considerarunt. His oculis vidi, quanta fertilitate terra benedicta fructificat: frumentum enim vix terra exculta, sine stercore & fimo, mirabiliter crescit & multiplicatur. Agri sunt velut horti, in quibus feniculum, salvia, ruta, rosa passim crescunt. Ibi bombyx affluit, canamele abundant, ex quibus saccharum extrahitur. Sunt ibi cedri, citri, limones, anarangi, suauissimi & optimi odoris; qui per anni circulum, continue seruantur in arboribus. Sunt & quedam poma citrina magna, ex quibus electuaria pretiosa valde conficiuntur. Sunt & fructus dicti poma Paradisi, penitus admirabiles. Porro haec crescunt in modum botri vuae; & est botrus ille interdum magnus, ut cophinus, seu sporta: habet grana interdum centum, & nonnunquam plura in modum vuae: sunt autem longa, ad quantitatem sex digitorum; & nonnunquam spherica ad quantitatem oui gallinae; saporis vero delicatissimi, & dulcis, ut est mel. Grana intus semen non habent, sed tota eorum substantia comestibilis est. Fructus iste vix uno anno crescit, & maturatur. Arbor cito deficit: est enim eius periodus trium annorum, ut plurimum: qua inarescente, alia ex radice prodire incipit: & hac iterum postea inarescente, procedit tertia, & sic deinceps. Folia

ius arboris longa sunt instar hominis stature:
lata usque adeo, ut duo totum hominem con-
tegant. Vinum terra sancta pretiosum valde
est, & suave præcipue circa Bethlehem, & non-
nullibi eadem vitis, ter, in anno, fert uvas, &
maturat omnes, suo tempore. Ficus, malogra-
nata, oleum, mel, pepones, citruli Babylonicæ,
& omnium generum legumina, & frumentum
optimum, in terra sancta, optime colliguntur.
Panem adeo sapidum & delicatum non come-
di, qualem in Hierusalem. Sues siluestres, le-
pores, capreoli, dama, perdices, coturnices, quã-
tum ibi abundant, penè est incredibile dictu.
Plurimum est ibi leonum & ursorũ, aliarumq;
ferarum; camelorum autem incredibilis mul-
tudo, quorum ego in vno genere pascentium
vidi tria millia, pluresq; etiam dromedarios.
Vidi unicornios. Denique illic extant omnia
mundi bona; & vere terra illa fluit rinis la-
ctis & mellis.

§. VIII.

E terra sancta, eiectos hostes Dei, ut amici
Dei eam haberent; quam & ipsam meliorem
vel deteriorem habuerunt, prout ipsi me-
liores vel deteriores fuerunt.

Quis non putet eiusmodi verbis
describi Paradisum? Quis terram talem

non iudicet diuinæ promissioni conuenientem? In qua non nisi Numinis serui & amici digni fuerunt habitare: hostes autem Dei ac scelerati idololatræ merito inde sunt exturbati; & rursus, commerentibus Iudæis, Saraceni intromissi. Sub quibus cum eadem extiterit fertilitas, intelligimus eam fertilitatem è soli bonitate cælique naturali benignitate; non autem, præter naturæ ordinem, atque prodigiose, profluxisse. Quare, nec amisso Paradiso, terra spinas & tribulos germinans illiberaliter est aspernanda; quæ adhuc faciem tam amœnam retinet; & hominibus, tanquam mater, præbet alimenta. Ut proinde contemnenda sint fellulariorum opprobriamenta, ex plebeia fæce, contra terram, tanquam nouercam, ausu facerrimo vociferantia. Nouerint illi, se terræ filios, agnoscant suam vilitatem, & cælo se submittant, omnia, quæ illis necessaria sunt ad vitam, submittentur. Si insolent, merito illis pabulum subducit mundi Rector, sicut equo ferocienti. Qua de causa etiam in ipsa terra illa lactea, & mellea regione diuina prouidentia, singulari iudicio, Iherosolimitis, quando Deum coluerunt, & mandata

data eius religiosè obseruarunt, paulò ante commemoratam vbertatem abundantius indulfit, & auxit. Quòd si verò à religione ad idololatriam prolapsi, diuinas leges in super habuerunt, scelerosamque cœperunt agitare vitam; ex ipsa illa terræ vbertate subtracta, per sterilitatem, eis ostendit, steriles illos esse ad virtutem pietatemque exercendam. *Si obedieritis mandatis meis, ait Dominus; dabo pluuiam terræ vestre temporaneam, & serotinam; ut colligatis frumentum & vinum, & oleum, fanumque ex agris, ad pascenda iumenta, & ut ipsi comedatis ac saturemini. Cauete, ne recedatis a Domino, seruiatisque dijs alienis, & adoretis eos; iratusque Dominus claudat celum, & pluuia non descendant, nec terra det germen suum, pereatisque velociter de terra optima, quã daturus est vobis. Et rursus. Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea custodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias, temporibus suis, & terra gignet germen suum, & pomis arbores replebuntur. Apprehendet messium tritura vindemiam, & vindemia occupabit sementem: & comedetis panem vestrum in saturitate, & absque pauore habitabitis in terra vestra. Comedetis vetustissima veterum,*

Deuter. 11. 13.

Leuit. 26. 3.

Ff 5 vetera,

vetera, nouis superuenientibus, proyicietis. Sin autem non obedieritis mihi, dabo vobis calum desuper sicut ferrum, & terram aeneam. Consumetur in cassum labor vester; non profere terra germen, nec arbores poma praebeunt. Peculiaris hæc Dei prouidentia & compensatio, inde quoque, stupenda ratione eluxit: quia, ne solliciti essent Hebræi in annum octauum, & penuriam metuerent, eò quòd anno septimo terram colere, vetarentur, annus sextus triplicatos fructus produxit. Clare id indicant verba sacra. Quòd si dixeritis; Quid comedemus, anno septimo, si non seuerimus, neq; collegerimus fruges nostras? Dabo benedictionem uestram vobis in anno sexto, & faciet fructum trium annorum: seretisq; anno octauo, & comedetis veteres fruges usq; ad nonum annum: donec noua nascantur, edetis vetera. Hoc tam admirabile Dei beneficium, declarauit, quàm nihil negligatur in temporalibus, si Deo non subducatur, quod Dei est. Sed & rursus, quia hoc eodem beneficio, tempore Machabæorum, priuati fuerunt Iudæi, patuit, terram diuino se nutui, hominumque moribus accommodare. Facta est enim deterior, postquam & Iudæi facti sunt deteriores.

Leuit. 25.
20.

Machab;
6.

§ IX.

*Meritò Deum vel dare, vel negare
terra fructus.*

1. Disce hinc, ô querule, qui oracula
ex coquina, non cortina fundis; disce di-
gito impietatem compescere labiorum,
& de terra non quiritari, Tu canem inuti-
lem non alis, & te seruū inutilem alat De-
us? qui non es dignus, quem terra susti-
neat, terra vt tibi delicias faciat, cupis?
Ingrato beneficium secundum negandum
existimas; & à tuo Creatore beneficium
exigis centies repeti, postquam centies ei,
pro bono, malum reposuisti? Audire vis,
quid dicat? *Filios enutriui, & exaltavi, ipsi
autem spreuerunt me.* Quo eum sensu esse
debere existimas? *Dic mihi,* ait S. Ambro-
sius, *num si aliquid de tuo cuiusq; largiris,
expectas, vt tibi gratias agat, vt benedicat
domum, de qua ei humanitas sit tributa? Qui
si forte gratias non agit, quemadmodum a te
denotatur ingratus? Ita ergo & a nobis expe-
ctat, qui nos pascit, Deus, vt pro prestitis ab
eo escis illi gratias referamus, & saturi, donis
ipsius laudes ei dicamus. Ceterum si accipientes
diuina munera taciti & immemores fuerimus,
tanquam ingrati & indigni eorum submini-
stratio-*

Isa. 1. 2.

S. Am-
brof.

serm. 42.

Matth. 6.
31.

stratione fraudabimur. Vide ergo, mi homo, qui pro crastino sollicitus dicis: Quid manducabimus? aut quid bibemus? aut quomodo operiemur? vide, quid sit agendum, & a magno Magistro disce modum hæc acquirendi: Querite, ait, primum regnum Dei, & iustitiam eius; & hæc omnia adicientur vobis. Si regnum, si religionem, si Ecclesiã, si cultum & honorem Dei; si non fucam illam mundi, sed veram Dei iustitiam quæretis, ubique esset terra benedicta; scit enim Pater vester cælestis, vos his indigere. Cur illis vineas vitibus, vites vuis impleat, qui se vino ita implent, vt dubites, homines sint, an ambulancia, aut titubancia hominum simulachra? qui vino abutuntur ad ebrietatem, ad insaniã, ad rixas & pugnas, ad cædes & lanienas, more Thracum? qui porricant, vt ructent, vt blasphemant, vt incestu se inquinant? vt Sodomam & Gomorrhã secum circumportent? Nam ecce hæc fuit iniquitas Sodome, superbia, sativitas panis, & abundantia, & otium ipsius, & filiarum eius; & manum egeno, & pauperi non porrigebant. Quis medicus, non subducit ægro nocitura? Desperat de eo, cui concedit, quod perimit. Si ergo Deus suos

libe-

liberaliter pascit, paternè facit; si parcius tractat inimicos, justè facit; iratissimus est, si finit impios omnium rerum copia abundare. Quis fertilitate agrorum dignum arbitretur eum, qui plaustra manipulis onerat, & sequentem, post messorum, Ruth spicas legere prohibet, quibus sinum impleat? Meretúrne ille granaria frumenti aceruis referta habere, qui sedenti ante fores Lazaro panis micæ negat? Aliter boni utuntur bonis. Ut dent accipiunt, non ut habeant. Ita bonam glebam imitantur.

Quippe, ut S. Ambrosius ait: *Humanitatis exempla ipsa terra suggerit. spontaneos fructus ministrat, quos non seneris: multiplicatū quoque reddit, quod acceperit.* Iubet hoc terræ exemplum sequi ipse Christus, cum ait: *Date, & dabitur vobis.* Atque hoc est primum, quod S. Terræ fertilitas docet.

S. Ambrosius. li. 1. Offic. c. 31

Luc. 6. 38.

§. X.

Terra sancta & benedicta potissimum à sanguine olim Christi.

2. Disce, terrenam illam iudææ vbertatem, quæ partim à loci genio, partim etiã à singulari Numinis providentia illi obuenit, longè maioris figuram fuisse benedictionis, à qua vere sancta fuit appellata.
Dixit

Gen. 4.
10.

Dixit olim ad fratricidam Cain Deus:
*Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat
ad me de terra. Nunc igitur maledictus eris
super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit
sanguinem fratris tui de manu tua. Cùm
operatus fueris eam, nõ dabit tibi fructus suos.*
In terra sancta occisus est, ab ijs, quos fra-
tres esse suos voluit Christus, alter Abel,
verus ouium pastor; cuius vt sanguinem
susciperet, aperuit terra sæpius os suũ. Sus-
cepit, cùm circumcideretur; cùm sudor ei⁹

Luc. 2. 21.

Luc. 22.

43.

*fieret, sicut gutta sanguinis decurrentis in ter-
ram; cùm virgis flagrisque cæderetur; cùm
spinis contextum sertum sacratissimo il-
lius capiti imprimeretur; cùm grauissimũ
crucis truncum faucijs & exulceratis hu-
meris impositum, per saxi asperas vias, ad
montem Caluarix traheret; tunc enim, ve-
lut è botro in torculari pressio, sanguis vn-
diq; è tuberibus illius prorupit, & plateas
purpura signauit. Suscepit denique sangui-
nem illius terra, & cùm concreta vulneri-
bus tunica, per sacrilegos lictores, à virgi-
neo illius corpore, barbara immanitate
reuelleretur; & tum potissime, cùm clavis
grandibus manus pedesq; diuini pertun-
derentur; quin & cùm lancea latus illius*
iam

Iam extincti transuerberaretur. *Vox sanguinis* Abel ad Deū de terra clamauit; *Vindicta, vindicta!* quam vocem secuta est altera illa vox: *Nunc igitur maledictus eris super terram, que aperuit os suum, & suscepit sanguinē fratris tui de manu tua.* Quid clamauit vox sanguinis Christi ad Deum Patrem de terra? *Pater, dimitte illis; non enim sciunt, quid faciunt.* Et quia illa fuit hostia pro peccatis nostris, sanguis ille identidē clamat ad Deum: *Misericordia, Misericordia.* Quemadmodum panni ergo muricis sanguine tincti pretium ingens trahunt; ita terra illa, Seruatoris sanguine tam copioso imbuta irrigataq; , facta est sancta, & benedicta, ostrōque, in oculis Dei, pulcherrimo nobilitata. Hinc fructum tulit, & multiplicem, & longē, terrenis illis Palestinae fructibus, excellentiorem. Magnū aestimatur balsamū, è terra sancta, allatū, adhibetur enim vtilissimē à vulnerarijs, ad plagas, vt coalescant. Nullius balsami prestantia potest, cum Christi sanguine satis comparari. Nam hoc sanata est lethalis plaga toti generi humano imposita. Hoc perfusæ ipsæ alioqui immortales hominū animæ, ad vitam spiritualem, ad Numinis

gra-

Luc. 23.

34.

gratiam, ad cælestis hæredij jus sunt reuocata.

§. XI.

Quanti homines p̄ terram sanctam fecerint, Christi contactu benedictam?

Cic. 4.
Tuscul.
Strabo.
lib. 9.

Hinc tanti terra illa, à pijs Christianis, semper est æstimata, vt ad eam visendam, venerandamque, ex toto terrarum orbe, proficiscerentur. Si enim Marathonius campus, ob taurum à Theseo ibi superatum, aut ob Miltiadis victoriam gloriamque frequenti spectantium cõkursu est celebratus; cur non eò confluant mortales, vbi cælum, cum Orco; Deus cum diabolo confligit, & totius generis humani capitalem hostem profligauit? Immodò tanta fuit antiquorum Christianorum, erga eam terram, in qua Christus est cõuersatus, passus, & sepultus, pietas, vt eam magnis templorum ædificiorumque molibus illustrarint; & vel tenuem puluisculum inde sumptum, magno honore, domum reportarint. Nec magno honore tantum, sed etiam magno emolumento. Quippe & corporibus sanandis, & locis spectro infestis, Furiæque Avernali liberandis is puluis profuit. Siquidem ex illa terra, aqua admixta, formari conue-

consueuisse tortulas quasdã, easdemque, per diuersas mundi partes, transmitti solitas, ad morbos curandos, aliasque diuinas gratias impartendas, testatur D. Gregorius Turonensis. Terram certè sepulchro Domini propinquam, è Christi corpore ibi collocato, eam virtutem hausisse, constat, vt eam peregrini cupidissimè, ad morborum curationes, fugationesque dæmonum, inde solerent auferre. Magnus & locuples testis id confirmat D. Augustinus, ita de Hesperio viro tribunitio loquens: *Acceperat autem ab amico suo terram sanctam de Hierosolymis allatam, vbi sepultus Christus, die tertio, resurrexit; eamq; suspenderat, in cubiculo suo, ne quid mali etiam ipse pateretur. At vbi domus eius ab illa infestatione purgata est, quid de illa terra fieret, cogitabat, quam diutius in cubiculo suo, reuerentia causa, habere volebat. Fortè accidit, vt ego, & collega meus Episcopus Sinicensis Ecclesia Maximinus in proximo essemus; vt veniremus, rogauit, & venimus; cumq; nobis omnia retulisset, etiam hoc petiuit, vt infoderetur alicubi, atq; ibi orationum locus fieret, vbi etiam possent Christiani, ad celebranda, quæ Dei sunt, congregari. Vide, mi Lector, an non terra*

S. Greg.
Turon. de
glor.
matt. c. 7.

S. August.
in. li. 22.
de ciuit.
Dei. c. 8.

¶ g

illa

illa verè sancta, vereq; sit benedicta? quare
 diuina bonitas, non inquilinis dedit dun-
 taxat, sed etiam largita est peregrinis.

§. XII.

*Terram benedictam, non solum Christi, sed
 etiam Matris eius figuram extitisse.*

- Quemadmodum etiam aliam terram
 benedictam, cuius illa pariter figura fuit:
 nempe illam, cui dictum est: *Benedicta tu
 in mulieribus*; itemque: *Benedicta tu inter
 mulieres, & benedictus fructus venteris tui.* Nul-
 la vnquam terra fuit fertilior, quàm que
 protulit, de radice Iesse, IESVM Nazarenis
floridum illum, & florem omnipotentem
 florem sidera, mundi que regna omnia o-
 dore suo recreantem: & *plenitudo à fru-
 ctibus illius.* Quippe cum & in escam sit, &
 in medicinam. Qua de causa, *Medicina
 eius, nihil est salubrius. Nec mirum, ipsa me-
 dicum genuit, ipsa medicinam generis humani
 ex se produxit.* Vnde scriptum est: *Germine
 terra herbam virentem, secundum genus suum
 id est, Maria Christum hominem, qui animam
 corpus sumens, de Virgine nasci dignatus est.*
- Luc. i. 28. & v. 42. *Item expressius in Ecclesiastico; Altissimus
 terra creauit medicinam, id est, ex carne Ve-*
- Eccli. i. 20. *Et in escam sit, & in medicinam.*
- Cæsar. lib. 5. c. 15. *Qua de causa, Medicina eius, nihil est salubrius. Nec mirum, ipsa medicum genuit, ipsa medicinam generis humani ex se produxit.*
- Gen. i. *Vnde scriptum est: Germine terra herbam virentem, secundum genus suum id est, Maria Christum hominem, qui animam corpus sumens, de Virgine nasci dignatus est.*
- Eccli. 38. *Item expressius in Ecclesiastico; Altissimus terra creauit medicinam, id est, ex carne Ve-*

ginis Marie Saluatorem. Iesus interpretatur Saluator, siue Salutare; quia Saluator medicus, & salutare medicina est. Quod Maria terra sit, testis est Isaias, qui dicit: *Aperiat* terra, & germinet Saluatorem. Quod de hac terra sit, idem Propheta dixit, in persona Patris: *Ego Dominus creavi illum. Et Apostolus dicit, eum factum ex muliere. Quid ergo mirum, si apud ipsam sunt medicamenta sanitarum, quæ hortus est aromatum? Considera Rupem Amatoris (templum est) & alia loca in honorem ipsius dicata, & non miraberis, si parata fuerit ad medendum, & efficax ad sanandum.* Eiusmodi templa nomine Dei Matris sacrata passim sunt in Bauaria, & tota Germania; vt de Laureto & Italia, Gallia, Hispania nihil dicam; in quibus terra ipsa & locus, diuinam quandam virtutem accepit, sanandi morbos, pellendi spiritus immundos, varijsq; malis pressos leuandi, vt merito possit terra benedicta, terraque sancta nominari, à terra illa promissionis multis retrò seculis significata. Quamobrem exitium mortalibus beneficium à Deo datum est, in illa terra, quæ fuit benedicta fructuum vbertate, Christi sanctitate, Matris Christi imagine; quin & repræsentatione cælestis

Isa. 45.

Gal. 3.

Cant. 6.

Tertul-
lian lib.
de cult.
femin.

stis patriæ, quæ est terra viuentium, terra
benedicta, terra promissionis, terra sancta
& Sanctorum. Hæc aut ignorantes simpli-
ter, aut dissimulantes audacter, vt Tertullia-
nus loquitur, Conditorem traducunt, qua-
si homines è Paradiso transuenas, omnes
ad Caucasum relegarit.

C A P V T XVII.

*Etiam alias terras bonis, & laborem non
fugientibus bonas esse.*

§. I.

*Sapientissimè factum esse, vt non omnia sint
in vno loco.*

Esse ita, vti diximus, indubitatè
fatebuntur, quicumq; diuinis lit-
teris credunt. Sed obijcient, Non
esse omnem terram sanctam, neq; omnem
posse, ab ea felicitate, vocari benedictam:
Vt igitur, inter hirundinem & lusciniam,
ita & inter terram & terram discrimè ma-
gnum interuenire. Aliter enim vitam in
Tibure, aliter in Sardinia agitari. Saxos
esse, plurimis in locis, agros; arida prata,
solum sterile; paludosos campos; arenosos
regiones; irritò labore in cautibus semi-
nari. Et ibi quoque, vbi pinguis est gleba
nihil